

Міністерство освіти і науки України
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Кафедра української мови і літератури

ФІЛОЛОГІЧНІ ДІАЛОГИ

Випуск 9

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

НА ПОШАНУ
ОЛЕКСАНДРА АНДРІЙОВИЧА ЗАРУДНЯКА
(до 100-річчя від дня народження)

ІЗМАЇЛ – 2022

УДК 81(08)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ №22510-12410Р від 30.01.2017

«**Філологічні діалоги**»: збірник наукових праць. На пошану Олександра Зарудняка (до 100-річчя від дня народження). Ізмаїл : РВВ ІДГУ. 2022. Вип. 9. 240 с.

Збірник «Філологічні діалоги» публікує наукові статті з актуальних проблем лінгвістики, літературознавства та методики навчання філологічних дисциплін. Видання адресовано науковцям, учителям, аспірантам і студентам гуманітарних галузей, широкому колу шанувальників національної науки, освіти й культури.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Галина Райбедюк – кандидат філологічних наук, професор кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету, **головний редактор**.

Тетяна Шевчук – доктор філологічних наук, професор кафедри англійської філології та світової літератури, **заступник головного редактора**.

Тетяна Бикова – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Сидір Кіраль – доктор філологічних наук, професор, Почесний професор Ізмаїльського державного гуманітарного університету, завідувач відділу національної бібліографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, заслужений діяч науки і техніки України.

Григорій Клочек – доктор філологічних наук, професор, Почесний професор Ізмаїльського державного гуманітарного університету, завідувач кафедри української та зарубіжної літератури Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка, заслужений діяч науки і техніки України.

Андрій Колесников – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератур Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Галина Корбич – доктор габлітованих гуманістичних наук, професор Університету імені Адама Міцкевича в Познані (Польща).

Руслана Мельникова – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Джина Аурора Некула – PhD, доцент, декан факультету транскордонного співробітництва Галацького університету «Нижній Дунай» (Румунія).

Наталія Няголова – PhD, доцент Великотирнівського університету імені св. Кирила та Мефодія (Болгарія).

Галина Олейникова – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології та світової літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Володимир Погребенник – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Олег Рарицький – доктор філологічних наук, професор кафедри історії української літератури та компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка.

Ольга Ходацька – учитель української мови та літератури Київської гімназії-інтернату № 13, учитель-методист, член Української асоціації письменників художньо-соціальної літератури, член Національної спілки журналістів України.

Ірина Циганок – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету, **відповідальний редактор**.

Фелікс Штейнбук – доктор філологічних наук, професор Університету Коменського у Братиславі (Словаччина).

Рецензент – доктор філологічних наук, професор кафедри мовної та загальногуманітарної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, віце-президент з соціально-гуманітарних питань Міжнародної академії освіти і науки **Людмила Рева-Лєвшакова**.

Друкується за ухвалою вченої ради Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 22 грудня 2022 р.)

UNICHECK

Тексти публікацій були перевірені за допомогою системи пошуку ознак плагіату Unisheck в рамках проєкту підтримки наукових університетських видань.

© Ізмаїльський державний гуманітарний університет, 2022

DOI 10.31909/26637103.2022-(9)-6
УДК: 82.09:502/504]:[81'42:141.72]

Юлія ВИШНИЦЬКА, Ксенія ПАВЛЕНКО
(м. Київ)

ЕКОКРИТИКА У ФЕМІНІСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

За нашого часу надактуальним є питання щодо можливих причин екологічної кризи та пошуку шляхів її не допустити. У прагненні висвітлити цю проблему та спробах знайти її рішення письменники й критики вдаються до прискіпливого вивчення складного взаємозв'язку між людиною та природою як середовища її проживання. Тож закономірною є поява понять «екокритика» та «екотеорія» й у гіманітаристиці, в тім числі й у літературознавстві.

Мета статті полягає у відрефлексуванні понять «екокритика», «екотеорія», «екофемінізм», «ековуменізм» та зв'язків між ними, а також перспектив дослідницької роботи в означеному напрямку. У праці використані дослідницькі прийоми систематизації та узагальнення матеріалу, а також описовий метод у викладі теоретичного матеріалу.

Термін «екокритика» виникає наприкінці двадцятого століття й походить від грецьких слів *Oikos* та *Kritis*. *Oikos* дослівно перекладається як «дім, житло», *Kritis* – як «судити» [10, с. 69]. Уперше термін використав Вільям Рукерт (William Rueckert) у своєму есеї «Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism» [13, с. 4]. Серед важливих праць на цю тему можна також назвати «The Eco-criticism Reader» (1996) Шеріл Глофелті (Cheryl Glotfelty) та Гарольда Формма (Harold Fromm) і «The Environmental Imagination» (1995) Лоуренса Бюлла [14, с. 67]. Предтечею екокритики вважають працю «Silent Spring» (1962) Рейчел Карсон (Rachel Carson), у якій розглянуто питання небезпеки, що може спричинити використання біоцидів [13, с. 2].

Екокритика була започаткована в 1970-их роках, на з'їзді Western Literature Association, що насамперед займається дослідженням літератури Заходу Америки. На з'їзді тієї ж асоціації в 1989 Шеріл Глофелті нагадала спільноті про цей термін, посприявши його подальшій популяризації [4, с. 2–3].

Оскільки екокритика фактично була заснована й розвилася в Америці, варто звернутися до її витоків в американській літературі. Серед письменників, котрі заклали ґрунт цього напрямку, можна назвати Ральфа Волдо Емерсона, Маргарет Фуллер та Генрі Торо. Перша опублікована Емерсоном книга «Природа» красномовно відображає вплив стихії на людину. У першому творі Фуллер «Літо на озерах, у 1843» змальовується американський пейзаж, враження від якого переплітаються з іншими відчуттями головної героїні. Торо у своєму творі «Волден, або Життя в лісах» передає власний досвід проживання в хатині на березі озера, далеко від цивілізації та метушливого життя міста. Написання цих творів стало важливим кроком у розвитку американської екокритичної думки [4, с. 3].

За словами Вільяма Говарта, екокритика націлена на аналіз текстів, у яких відображено вплив людини на природу, їхню оцінку через прославлення та збереження природи, а також активну протидію згубному впливу, що може мати той чи той літературний твір. З огляду на це, екокритика розглядається скоріше як оптика, яку варто застосувати до будь-якого тексту, що розробляє або навіть несвідомо торкається цієї проблеми, а не конкретний масив літературних творів. Автор також обстоює думку, що екологія як наука упродовж чи не всієї своєї історії була тісно пов'язана зі словесним вираженням, і вважає, що її виникнення було певною мірою зумовлено створенням письменниками натуралістичних творів [10, с. 71–72]. Отже, екологія перебуває в певному доволі складному, проте міцному зв'язку з літературою.

Провідною метою екокритики є сприяння уникненню екологічної кризи. Для глибшого розуміння цілепокладання екокритиків та екотеоретиків доцільним було б

звернутися до актуальних екологічних проблем. Серед них можна визначити зміну клімату, токсичні викиди, помітне зниження родючості ґрунтів, вимирання видів та винищення цілих екосистем, поневіряння корінних народів, консьюмеризм [6, с. 6–7]. Усі ці проблеми безпосередньо пов'язані з людською діяльністю й спричинені нею. Таким чином, вплив суспільного устрою на стан довкілля є беззаперечним. Досі не вироблена людством культура взаємодії з природою; безоглядна експлуатація її ресурсів призводить до трагічних наслідків, які ми можемо спостерігати уже тепер.

Специфіка екокритики та екотеорії полягає в тому, що вони осягають природу не лише з погляду людства. Соціальна проблематика все ще відіграє доволі важливу роль, але не є чільною. Усебічно розглядається як вплив різноманітних чинників на зображення природи в літературі, так і вплив цих текстів на сприйняття природи суспільством [10, с. 86]. Акцент переноситься з людини на природу як її праматір та середовище існування, що опинилося в небезпеці й потребує захисту. Водночас екологія базується на гуманістичних засадах, оскільки від стану природи безпосередньо залежить людський добробут. А отже, екологія тісно пов'язана з активізмом. Екологія ставить за мету не лише виокремлення найсуттєвіших проблем буття, їх усебічного висвітлення й повідомлення про них людству, але й пошуки рішення, які спонукали б до дії. Світобачення екологів не обмежується цивілізаційним простором, у якому людина почувається вільно та спокійно, зберігаючи ілюзію безпеки. Воно сягає далеко поза межі обжитих людством місць. Стихія набуває суб'єктивності: вона жива, динамічна та непередбачувана для людини, на неї варто зважати. Отже, мета екології полягає в реальному перетворенні світу, спрямованому на покращення екологічної ситуації.

Урешті-решт екологія – це те, що об'єднує людей усього світу. Якщо дискримінацію переживають лише окремі групи населення, якими привілейована більшість може знехтувати, хоч це й, як неодноразово показувала історія, не може тривати вічно, то екологічні проблеми стосуються абсолютно кожного й ігнорувати їх – означає наражати себе на неминучу небезпеку. Ця небезпека, страх людства перед нею заклали фундамент для розвитку екології. Утім гуманістичне підґрунтя екології наближає її до правозахисних рухів. Поєднуючись із ними, вона ще ефективніше вдається до деконструкції опресивної панівної системи. Саме у такий спосіб, на стику екології та руху за права жінок утворився екофемінізм.

Відгалуження суміжних рухів, на кшталт екофемінізму, від екології пояснюється прагненням ідентифікувати основні фактори екологічних проблем і сформулювати нове світобачення, що посприяло б налагодженню плідного й взаємовигідного співіснування між природою та людством [5, с. 21]. Термін «екофемінізм» у 1974 році ввела французька феміністка Франсуаза д'Ебонн. Вона доводила доцільність об'єднання сил двох рухів у боротьбі з усталеним суспільним ладом, що толерує приниження жінок та експлуатацію природи. У 1970 – 1980-х роках з'являються праці, серед яких можна виокремити «New Woman, New Earth – Sexist Ideologies and Human Liberation» (1975) Розмарі Радфорд, «Women and Nature – The Roaring Inside Her» (1978) С'юзан Гріффін (Susan Griffin), в якій порушувалась проблема пригнічення жінок і природи, їх експлуатації як безпосередній наслідок дій патріархального суспільства, фактично, основу його існування [2, с. 120].

Для розуміння причин синтезу цих течій у літературній критиці та злитті цих оптик плідним буде прослідкувати мотиви й специфіку діяльності представників екологічних і феміністичних літературних студій упродовж їх розвитку. З цією метою слід звернутися до моделі розвитку фемінізму Елейн Шоволтер, що поділяє цей процес на три фази. У першій дослідники фокусуються на образах жінок у класичній літературі, звертаючи особливу увагу на сексистські стереотипи, що відбилися на авторському сприйнятті жінок, а отже, прослідковуються в зображенні жіночих персонажів. Екологія також спершу концентрується на виявленні стереотипів, апелюючи у своєму дослідженні не лише до природи як такої, але й до окремих тем, з нею пов'язаних (тварини, міста, технології тощо). Друга фаза феміністичної критики передбачає створення авторами-жінками власної літературної традиції. Письменниці переосмислюють літературу та притаманну їй

проблематику, вводячи в дискурс власний голос, починаючи дискусію на теми, безпосередньо пов'язані зі сприйняттям жінок у суспільстві й наданням їм прав на законодавчому рівні. Схожа ситуація прослідковується й в екокритиці: автори намагаються відродити традицію нон-фікшн літератури, орієнтованої на адекватне зображення природи. Урбанізація підвищує потребу в наявності природоцентричної літератури, що збагачує жителів міст знаннями про довкілля. Окрім того, досліджуються тексти більш популярних жанрів, які в той чи той спосіб висвітлюють проблему екології. Подібно до того, як представники феміністичної течії в літературних студіях виявлять неабияку зацікавленість у біографіях відомих авторок, екокритики розглядають середовище проживання автора як один із чинників, що формує його як митця, впливає на хід його творчого розвитку. Третя фаза – теоретична. У ній на базі безлічі різноманітних теорій дослідники намагаються означити гендер як конструкт у літературних творах та осмислити найсуттєвіші питання, з ним пов'язані. Екокритика також вивчає символічний конструкт видів. Енвайроменталісти досліджують визначення людини в літературі, рецепцію її як двоїстої сутності, що поєднує в собі дух і тіло, жіноче та чоловіче начала. Таким чином, стає зрозумілим, що методи й цілі цих двох течій є доволі подібними, що створює підґрунтя для плідної взаємодії. Це певною мірою й призводить до злиття цих концепцій у понятті «екофемінізм» [5, с. 22–24].

Однак екофемінізм та фемінізм як такий не є універсальним для всіх жінок світу, що свого часу породило різноманітні відгалуження від основного руху (культурний, християнський, спіритуалістичний, соціальний екофемінізм, кіберфемінізм тощо [1], ставши підґрунтям для виникнення вуменізму та ековуменізму. Деякі африканські та азійські жінки, особливо ті, що походять із країн третього світу, будучи переконаними, що за права жінок необхідно боротися, втім не асоціювали себе з фемінізмом, позаяк той виник та розвинувся на Заході, базуючись на орієнтирах та прагненнях тамтешніх жінок [11, с. 9–11]. Отже, виникла потреба у новому русі, що зміг би об'єднати жіночий правозахисний рух з антирасистськими та антикласистськими рухами.

Таким рухом став вуменізм. Це поняття охоплює дещо більше актуальних питань, ніж «фемінізм», адже слугує потребам вужчої соціальної групи, намагаючись якомога точніше визначити причини специфічних проблем людей, що до неї належать. Вуменізм обстоює права темношкірих жінок, головним чином африканського походження, незалежно від класу і є доволі самобутнім явищем, що відкидає деякі постулати фемінізму, адже орієнтується на певну групу населення з притаманними їй цінностями та віруваннями. Цей рух, своєю чергою, також породив відгалуження, більше сфокусоване саме на проблемах довкілля, проте розглянутих саме з погляду кольорової жінки. Відтак вуменізм передбачає глибокий пієтет до природи, її обожнення, проте ековуменізм концентрує увагу нероздільно саме на проблемі екології.

Ековуменізму властиве налагодження специфічного зв'язку із землею, сприйняття її як праматері усього сущого, а відтак і втілення жіночого начала, ототожнення долі уярмлених африканок із трагічною історією землі (поневіряння та злигодні жінок у ворожому до них суспільстві, зокрема у часи рабовласництва, порівнюються зі стражданнями землі, котру століттями безжально експлуатували), привертання уваги до співчутливого ставлення до землі кольорових жінок, зокрема африканського походження, через асоціювання себе з нею на рівні історичної пам'яті свого народу та певною мірою у контексті власної самоідентифікації, розуміння свого призначення, своєї значущості. Важливо також зазначити, що ековуменізм нерозривно пов'язаний із теологією, адже духовне безперечно посідає чільне місце у світогляді, а відтак і в повсякденному житті африканців та представників інших культур, що асоціюють себе з вуменістичним рухом. Варто зауважити, що ставлення до божественного та потойбічного в них достатньо чітко відрізняється від європейського та європоцентричного й було сформоване значною мірою історичними обставинами. Релігія є чи не єдиною розрадою для зневолених народів, позбавлених голосу. У той же час, спіритичне в африканській космології міцно пов'язується зі стихією, що змінює людину й сама змінюється під її впливом [7].

Одним із феноменів, що значною мірою характеризують ековуменістичний рух є так званий парадокс «тягар та краса» («burden-and-beauty»). За Кімберлі Раффін, це поєднання у свідомості афроамериканців обоження природи та перцепція себе як її частини й жаху перед поневоленням, пов'язаним із нею (бавовняні поля, повішання на деревах тощо) [8]. Цей парадокс, на думку дослідниці, є прямим наслідком «середовищного відчуження» («environmental othering»), тобто перешкоджання взаємодії темношкірого (та іншого небілого) населення з його середовищем, його витворенню та організації. Так, афроамериканці тривалий час були позбавлені свободи вільного переміщення, можливості обирати власне місце проживання, права володіти землею [9, с. 46]. Таке позбавлення людей суб'єктності й зумовлювало зародження їхнього суперечливого ставлення до природи.

Схема 1. Візуалізація парадоксу «burden-and-beauty».

Схожу тенденцію можемо спостерігати й у ставленні темношкірого населення до релігії. З одного боку, віра в провидіння – це чи не єдине, що може дарувати їм відраду в скруті. Плекаючи надію про потойбічне існування, вільне від виснажливої роботи й потурань пригноблювачів, люди здатні подеколи навіть забути про злидні, які наразі переживають. З іншого ж боку, релігія (а саме, як правило, християнство) нав'язана їм поневолювачами. Білі рабовласники мали ввести рабів у власний контекст, власноруч намалювати їм картину світу. Таким чином, їм стало набагато легше керувати поневоленими народами. Поневолені народи були позбавлені власної віри, релігійної, духовної самоідентифікації. Монотеїстичний Бог був творінням білих людей, і вони створили його за своїм образом і подобою. До того ж монотеїзм утверджує певну ієрархію, що передбачає наявність «нижчих», «менш достойних» рабів Божих. Думка ж, що усі люди є Божими рабами, неначе покликана примирити людей, які дійсно перебувають у рабстві, з їхньою долею, про що в одній зі своїх праць згадує, зокрема, і Річард Докінз [3]. Поневолюючи, білі рабовласники ніби підштовхують рабів до думки, що в підпорядкуванні, неволі немає нічого неприродного, що всі певною мірою є підлеглими для когось, бо лише Господь має абсолютну владу над усіма своїми створіннями.

Схема 2. Візуалізація парадоксу «burden-and-beauty» щодо релігії.

Вуменізм та ековуменізм виникли як реакція на розвиток в Європі феміністичних тенденцій, які були не в змозі задовольнити потреби жінок, що походили з інших частин світу й не відображали особливостей їхнього світосприйяття, що передбачало, зокрема, й

особливе ставлення до природи. Представники вуменізму, як і феміністки, хотіли залучитися до розв'язання екологічних проблем, водночас висвітлюючи їх з іншого боку, оцінюючи їх із позиції африканських жінок.

Незважаючи на широкий спектр проблем, які розробляє ековуменізм, та поширене позиціонування його як руху, покликаного знищити дискримінацію як таку, у вітчизняних феміністичних студіях він згадується нечасто. Існує поки доволі незначна кількість українськомовних праць на цю тему. Вірогідно, це пояснюється відмінністю історичного й культурного контексту, що значно ускладнює розуміння та інтерпретацію українськими літературознавцями художніх творів в ековуменістичному аспекті. В Америці дослідження з цієї теми найчастіше проводяться темношкірими жінками, які наділені глибоким розумінням проблематики, пов'язаної і з расовою сегрегацією, й із пригніченням жінок у зв'язку зі специфічним розумінням природи та релігії. Ми ж стикаємося з певним культурним бар'єром, що не дозволяє нам повною мірою осягнути ековуменістську філософію. Так чи так, все подібні спроби можуть бути доволі результативними і в літературознавчому, й у феміністичному та правозахисному дискурсі.

Водночас і на Заході налагодження інтердисциплінарної дискусії, необхідної для подальшого розвитку ековуменістичного напрямку, не є безперешкодним, оскільки дискримінація в науці ще остаточно не подолана. Науковцями, котрі фокусуються на дослідженні ековуменізму й намагаються встановити зв'язок між різними сферами наукового знання, здебільшого є темношкірі жінки, тож у системі, яка століттями будувалася на замовчуванні одних поглядів і лобюванні інших, їх пропозиції приймаються вибірково й часом навіть не розглядаються [8]. Через те, що еокритика зародилася в західній частині Сполучених Штатів Америки, питання раси, поставлені перед першими її представниками, стосувалися таких етнічних груп, як англо-американці, чикано та індіанці, тоді як афроамериканці тривалий час залишалися поза полемікою [12, с. 12]. Отже, кількість еокритичних праць з позиції темношкірих американців станом на сьогодні доволі обмежена.

Варто також зазначити, що із загостренням правозахисної боротьби в Америці та початком реабілітації недооцінених свого часу авторок африканського походження, критичні праці, в яких розглядався їх літературний доробок, часто фокусувалися не так на художній, як на соціальній цінності цих текстів. І. Ткаченко у своїй праці про романістику Еліс Вокер з цього приводу зазначає: «Переважає більшість праць зарубіжних авторів перебуває в руслі феміністської критики, зберігає її загальну спрямованість і базується, насамперед, на соціологічних критеріях, залишаючи на периферії художні особливості текстів» [1].

Отже, представлені у статті течії спрямовані головним чином проти систематичної експлуатації природи, але кожна з них по-різному визначає витоки означеної проблеми. «Еокритика» та «екотеорія» є доволі широкими поняттями. Представники цих течій засуджують свавілля влади, дії якої сприяють наближенню екологічної кризи, без прив'язки до інших видів дискримінації. Екофемінізм пов'язує руйнівну силу усталеного ладу щодо сучасного стану екології з його патріархальною природою. Ековуменізм інкорпорує як енвайроменталістську та феміністичну, так і антирасистську оптику, наголошуючи на необхідності комплексного підходу до проблеми систематичного пригнічення. Подальше дослідження згаданих течій може допомогти визначити каталізатори екологічних проблем і методи, які можуть бути застосовані в умовах нашої держави задля їх розв'язання.

Актуальність висвітленої теми є беззаперечною, оскільки правозахисні рухи та «зелені» студії дедалі розширюються. Нові реалії вносять свої корективи – технології дають змогу вивести контроль над людьми на новий рівень, у той же час руйнуючи екосистеми, ще інтенсивніше забруднюючи довкілля. Ековуменізм не є широко висвітленим в українських літературознавчих працях, але є актуальною темою для сучасного українського суспільства в новому цивілізаційному вимірі. Зокрема тема захисту довкілля та прав жінок актуалізувалася, як не дивно, під час війни, яка порушила безліч нових морально-етичних питань. З огляду на це, дослідження теми ековуменізму мають дедалі поглиблюватися, щоб увести українську суспільну дискусію на означену тему у світовий контекст, запропонувати

низку різноманітних поглядів на окреслені проблеми, різні оптики, які можуть застосовуватися сьогодні для оцінки ситуації. У подальшому варто глибше дослідити основні ідеологічні засади та принципи суміжних течій і відгалужень від означених рухів, прослідкувати зв'язок між ними та з'ясувати причини їхнього виникнення й спонуки популяризації на теренах держави.

Список використаної літератури:

1. Ткаченко І. В. Проблематика і художня специфіка романної прози Еліс Уокер : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04. Дніпропетровськ, 2001. 18 с.
2. Яковенко І. В. Екофемінізм : теорія і практика. Художні феномени в історії світової літератури : перехід мови в письменництво («екоцентризм : культура і природа») : тези доповідей III Міжнар. наук. конф. Чернівці, 2017.
3. Dawkins R. *The God Delusion*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2006.
4. Ganaie, Altaf A. *Literature and Ecology: an Experiment in Ecocriticism*. *Pune Research, School of Studies in Languages*. Jiwaji University. Gwalior, 2018.
5. Glotfelty C., Fromm H., eds. *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. University of Georgia Press, 1996. 415 p.
6. Gottlieb R. S. *This Sacred Earth: Religion, Nature, Environment*. New York and London : Routledge, 2003. 672 p.
7. Harris M. *Gifts of Virtue, Alice Walker, and Womanist Ethics*. New York : Springer, 2010. 178 p.
8. Harris M. *Ecowomanism. An Introduction*. *Worldviews: Global Religions, Culture, and Ecology*. Brill, 2016. P. 5–14.
9. Hobgood L., Bauman W., eds. *The Bloomsbury handbook of religion and nature: the elements*. Bloomsbury Publishing, 2018.
10. Howarth W. Some principles of ecocriticism. *The ecocriticism reader: Landmarks in literary ecology*. 1996. P. 69–91.
11. Kolawole M. E. M. *Womanism and African Consciousness*. Africa World Press, 1997. 216 p.
12. Lioi A. An End to Cosmic Loneliness: Alice Walker's Essays as Abolitionist Enchantment. *Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*. Oxford University Press, 2008. Vol. 15, No. 1. P. 11–37.
13. Love, Glen A. *Practical Ecocriticism: Literature, Biology, and the Environment*. University of Virginia Press. Charlottesville and London, 2003.
14. Noushad, P. M. Eco-criticism, Eco-theory and Teaching of Literature. *Veda's Journal of English Language and Literature*. Uthamapalayam, 2018. P. 66–68.

Анотація

Вишницька Юлія, Павленко Ксенія. Екокрітика у феміністичному дискурсі

У статті розглядаються витoki екокрітики як течії в літературознавчому дискурсі, поняття екофемінізму як руху, що базується на феміністичних та енвайроменталістських засадах та причини його виникнення, зачіпається поняття ековуменізму як похідної від екофемінізму течії; демонструється зв'язок та різниця між цими явищами.

Ключові слова: екокрітика, екологія, енвайроменталізм, фемінізм, екофемінізм, вуменізм, ековуменізм.

Summary

Vyshnytska Yuliia, Pavlenko Kseniia. Ecocriticism in feminist discourse

The article examines the origins of ecocriticism as a trend in the literary discourse, the concept of ecofeminism as a movement based on feminist and environmentalist principles, and the reasons for its emergence; the concept of ecowomanism as a trend derived from ecofeminism is touched upon; the connection and difference between these phenomena is demonstrated.

Key words: ecocriticism, ecotheory, environmentalism, feminism, ecofeminism, womanism, ecowomanism.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Зарудняк Олександр Андрійович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Почесний громадянин м. Ізмаїл.

Андрієнко Валерія Олександрівна – здобувачка ОС «Магістр» факультету української філології та літературної творчості імені А. Малишка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Бикова Тетяна Валеріївна – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Бикова Олександра Олександрівна – здобувачка ОС «Бакалавр» факультету української філології та літературної творчості імені А. Малишка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Бондарева Олена Євгенівна – доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник кафедри української літератури, компаративістики та грінченкознавства Київського університету імені Бориса Грінченка, член Національної спілки письменників України, член Національної спілки театральних діячів України.

Бородіца Світлана Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка.

Вашків Леся Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка.

Вишницька Юлія Василівна – доктор філологічних наук, доцент кафедри світової літератури факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

Віннічук Алла Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Войтюк Людмила Михайлівна – учитель української мови та літератури, учитель вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист ліцею № 4 Ладизинської міської ради Вінницької області.

Галак Інна Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Голованова Олена Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та методики навчання іноземних мов Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Григоренко Ірина Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Зелененька Ірина Алімівна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, член Національної спілки письменників України.

Кисельова Катерина Валегіївна – магістр філології, випускниця Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Кіраль Сидір Степанович – доктор філологічних наук, професор, Почесний професор Ізмаїльського державного гуманітарного університету, завідувач відділу національної бібліографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, заслужений діяч науки і техніки України.

Кічук Надія Василівна – доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету, академік Академії наук вищої освіти України, академік Міжнародної академії педагогічних і соціальних наук.

Кічук Ярослав Валерійович – доктор педагогічних наук, професор, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Колесников Андрій Олександрович – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Конончук Тетяна Іванівна – кандидат філологічних наук, завідувач і професор кафедри української філології та суспільних наук Академії адвокатури України.

Крупка Віктор Петрович – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, член Національної спілки письменників України, член Національної спілки журналістів України.

Мельникова Руслана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Олійник Іванна Іванівна – здобувачка ОС «Магістр» ОП «Українська мова та література» Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Осьмак Ніна Дмитрівна – кандидат філологічних наук, професор кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Павленко Ксенія Володимирівна – здобувачка ОС «Бакалавр» ОП «Мова і література (англійська)» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Поліщук Ярослав Олександрович – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри україністики Познанського університету імені Адама Міцкевича, Польща.

Радько Гана Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Райбедюк Галина Богданівна – кандидат філологічних наук, професор кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету, докторантка кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, лауреат премії імені Ірини Калинець.

Рарицький Олег Анатолійович – доктор філологічних наук, професор кафедри історії української літератури і компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Рева-Левшакова Людмила Володимирівна – доктор філологічних наук, професор кафедри мовної та загальногуманітарної підготовки іноземців Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова, віце-президент з соціально-гуманітарних питань Міжнародної академії освіти і науки.

Риженко Катерина Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури, іноземних мов та перекладу Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Рябець Людмила Віталіївна – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу діалектології Інститут української мови НАН України.

Скуратко Тетяна Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Соколова Алла Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Тищенко Зара Робертівна – доктор філософії в галузі гуманітарних наук зі спеціальності «Філологія», консультант Центру професійного розвитку педагогічних працівників м. Київ.

Ткаченко Вікторія Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Топчий Лариса Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Турлак Людмила Петрівна – старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія».

Удовиченко Лариса – доктор педагогічних наук, професор кафедри східної культури і літератури Київського університету імені Бориса Грінченка.

Ходацька Ольга Миколаївна – учитель української мови та літератури Київської гімназії-інтернату № 13, учитель вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист, методист-кореспондент ІПО КУ імені Бориса Грінченка, член Національної спілки журналістів України.

Циганенко Лілія Федорівна – доктор історичних наук, професор кафедри історії та методики її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Академік Міжнародної академії науки і освіти, член проектно-експертної ради Агентства транскордонного співробітництва «Євро регіон Нижній Дунай», Лауреат премії Національної Спілки Кращих Завісців України імені Петра Тронька, стипендіат фонду Герди Хенкель (Німеччина).

Циганок Ірина Борисівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Шевчук Тетяна Станіславівна – доктор філологічних наук, професор кафедри англійської філології та світової літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

ЗМІСТ

<i>Кічук Ярослав.</i> Святість мудрого життя в освітянських справах.....	3
<i>Кічук Надія.</i> Олександр Андрійович Зарудняк у діалозі із сьогоденням.....	4
<i>Соколова Алла.</i> Стежками біографії патріарха.....	7
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ СТРАТЕГІЇ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ	
<i>Зарудняк Олександр.</i> Синтаксичні засоби стилістики в новелах Григорія Косинки.....	11
<i>Андрієнко Валерія.</i> Взаємозалежність влади і сексуальності в романі «Польові дослідження з українського сексу» Оксани Забужко.....	17
<i>Бикова Тетяна.</i> Художнє відображення світу людини в часи катастрофи у творах Миколи Матієва-Мельника і Катрі Гриневичевої.....	22
<i>Бондарева Олена.</i> Електронні ресурси сучасних українських п'єс про війну: читаємо, ставимо, обговорюємо.....	28
<i>Бородіца Світлана.</i> Особливості метафоричного мислення Василя Герасим'юка.....	33
<i>Вишницька Юлія, Павленко Ксенія.</i> Екокритика у феміністичному дискурсі.....	38
<i>Віннічук Алла, Крупка Віктор.</i> Історичні драми Бориса Грінченка: на межі трагічного і героїчного.....	44
<i>Галак Інна, Григоренко Ірина.</i> Листування Михайла Косача (Михайло Обачний): історико-літературні аспекти.....	50
<i>Голованова Олена.</i> Множинність естетичного ідеалу автора в соціогонічній поемі «Memento mori» Міхая Емінеску.....	55
<i>Зелененька Ірина, Ткаченко Вікторія.</i> Архітектоніка й авторський задум: до діалогу Тараса Мельничука з Лесею Українкою, дисидентська поезія і fin de siècle.....	65
<i>Колесников Андрій.</i> Вивчення частини мови як розділ парадигмології: лінгводидактичний аспект.....	74
<i>Конончук Тетяна.</i> Проза Володимира Малика про реальність 30-х рр. ХХ ст. в Україні: особливості художньої трансформації.....	85
<i>Олійник Іванна.</i> «Казка про калинову сопілку» О. Забужко в інтертекстуальних зв'язках.....	80
<i>Осьмак Ніна, Бикова Олександра.</i> Сергій Жадан як знакова постать у сучасному літературному процесі.....	97
<i>Поліщук Ярослав.</i> Українська ідея у трактуванні Бориса Грінченка.....	101
<i>Радько Ганна.</i> Мемуарний портрет власного «Я» Ірини Жиленко (на матеріалі книги спогадів «Homo feriens»).....	108
<i>Райбедюк Галина.</i> Інтертекстуальні маркери біографічного дискурсу лірики Ірини Калинець.....	115
<i>Рарицький Олег.</i> Епістолярій шістдесятників як формат літературно-критичного мислення в умовах загроженої культури.....	123
<i>Рева-Лєвшакова Людмила.</i> Образ української жінки в Османській імперії (на матеріалі роману «Роксолана» П. Загребельного).....	128
<i>Риженко Катерина.</i> Моделювання текстового масиву саможиттєписної прози П. Куліша.....	132
<i>Рябець Людмила.</i> Українська діалектологія як навчальна дисципліна: традиції і новаторство.....	137
<i>Скуратко Тетяна.</i> Жанр поеми-симфонії у творчості Івана Драча.....	143

<i>Тищенко Зара</i> . Образ рідного краю в мовосвіті поета-дисидента Тараса Мельничука.....	151
<i>Топчий Лариса</i> . Риторичні питання як стилістичні маркери експресивності (на матеріалі поезій Дмитра Павличка).....	157
<i>Турлак Людмила</i> . Типові помилки в українському мовленні майбутніх фахівців морської галузі в полілінгвальному ареалі.....	162
<i>Удовиченко Лариса</i> . Громадянська ідентичність учнів як базовий компонент нової філософії освіти.....	166
<i>Циганенко Лілія</i> . Знакове інтерв'ю в «живій історії» патріарха університету.....	173
<i>Циганок Ірина, Кисельова Катерина</i> . Анімалістичні фраземи української і болгарської мов.....	179
<i>Шевчук Тетяна</i> . Кроскультурний модус інтелектуального дискурсу Григорія Сковороди.....	184

РЕЦЕНЗІЇ

<i>Вашиків Леся</i> . Мовознавча праця про лемківську пісню [Паньо С., Вакарюк С., Лісняк Н. Мовосвіт лемківської пісні].....	199
<i>Кіраль Сидір</i> . Новаторське дослідження в царині чендеєзнавства [Жаркова Р. «Бачу її нині...»: жіночі образи у малій прозі Івана Чендея].....	201

З МЕТОДИЧНОЇ СКАРБНИЦІ

<i>Войтюк Людмила</i> . Урок позакласного читання «Чи кожна людина вміє літати?» (за романом «Матусин оберіг» Світлани Талан).....	205
<i>Мельникова Руслана</i> . Вивчення творчості Емми Андієвської: екзистенційні проблеми.....	213
<i>Ходацька Ольга</i> . Творчий підхід учителя до викладання української літератури в закладах загальної середньої освіти: проєкт українського культурного фонду «Українська література в коміксах».....	222

НАШІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

<i>Гуменний Микола</i> . Антивоєнна романістика в контексті суспільної свідомості: монографія; <i>Ізмаїльська болгарська громада імені Святої Софії</i> (2001–2021): альманах; <i>Райбедюк Галина</i> . Люби і знай свій рідний край: навчальний посібник-хрестоматія з літератури рідного краю; <i>Spațiul cultural românesc din Vigeac</i> [Румунська складова в культурному просторі Буджака]: монографія; <i>Ходацька Ольга</i> . Розвиток професіоналізму вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти: методичні рекомендації; <i>Чендей Іван</i> . Листування з київськими критиками; <i>Шикиринська Ольга</i> . Інтермедіальна парадигма філософської прози Джона Беньяна і Григорія Сковороди: монографія.....	229
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	233

CONTENTS

<i>Kichuk Yaroslav</i> . The sanctity of the wise life in educational activities.....	3
<i>Kichuk Nadia</i> . Oleksandr Andriyovych Zarudnyak in dialogue with the present.....	4
<i>Sokolova Alla</i> . Along the paths of the patriarch's biography.....	7
INTERDISCIPLINARY STRATEGIES OF MODERN PHILOLOGY	
<i>Zarudniak Oleksandr</i> . Syntactic means of stylistics in Hryhoriy Kosinka's short stories.....	11
<i>Andriienko Valeriia</i> . The interdependence of power and sexuality in the novel «Fieldwork in Ukrainian Sex» by Oksana Zabuzhko.....	17
<i>Bykova Tetiana</i> . Artistic representation of the world of man in times of catastrophe in the works of Mykola Matiyev-Melnyk and Katra Hrynevycheva.....	22
<i>Bondareva Olena</i> . Electronic resources of modern Ukrainian plays about the war: reading, putting on, discussing.....	28
<i>Boroditsa Svitlana</i> . Peculiarities of Vasyl Gerasimyuk's metaphorical thinking.....	33
<i>Vyshnytska Yuliia, Pavlenko Kseniia</i> . Ecocriticism in feminist discourse.....	38
<i>Vinnichuk Alla, Krupka Viktor</i> . Historical dramas of Borys Grinchenko : on the verge of tragic and heroic.....	44
<i>Halak Inna, Hryhorenko Iryna</i> . Correspondence of Mykhailo Kosach (Mykhailo Obachnyi): historical and literary aspects.....	50
<i>Golovanova Olena</i> . The multiplicity of the author's aesthetic ideal in the sociogonic poem «Memento mori» by Mihai Eminescu.....	55
<i>Zelenenka Iryna, Tkachenko Viktoriia</i> . Architectonics and author's idea: to Taras Melnychuk's dialogue with Lesya Ukrainka, dissident poetry and fin de siècle.....	65
<i>Kononchuk Tetiana</i> . Volodymyr Malyk's prose about the reality of the 1930 s. of the twentieth century in Ukraine: features of artistic transformation.....	74
<i>Kolesnykov Andrii</i> . Study of parts of speech as a section of paradigmology: linguistic and didactic aspects.....	85
<i>Oliinyk Ivanna</i> . «The Tale of the Viburnum Pipe» by O. Zabuzhko in Intertextual Connections.....	90
<i>Osmak Nina, Bykova Oleksandra</i> . Serhiy Zhadan as a significant figure in the modern literary process.....	97
<i>Polishchuk Yaroslav</i> . The Ukrainian idea in interpretation of Borys Hrinchenko.....	101
<i>Radko Hanna</i> . Memoir portrait of Iryna Zhilenko's own self (based on the material of the book of memoirs «Homo feriens»).....	108
<i>Raibediuk Halina</i> . Intertextual markers of biographical discourse of Iryna Kalinets' lyrics.....	115
<i>Rarytskyi Oleh</i> . Shistdesiatnyky's epistolary as a format of literarycritical thinking in the conditions of endangered culture.....	123
<i>Reva-Lievshakova Liudmyla</i> . The image of the Ukrainian woman in the Ottoman state (based on the novel «Roksolana» by Pavlo Zahrebelnyi).....	128
<i>Ryzhenko Kateryna</i> . Modeling of the text array of Panteleimon Kulish's autobiographical prose.....	132
<i>Riabets Liudmyla</i> . Ukrainian dialectology as an educational discipline: traditions and innovation.....	137

<i>Skuratko Tetiana</i> . The genre of the symphonic poem in the works of Ivan Drach.....	143
<i>Tyshchenko Zara</i> . The image of the native land in the language of the dissident poet Taras Melnychuk.....	151
<i>Topchiiy Larisa</i> . Methods of using rhetorical questions in monologue speech Dmytro Pavlychko.....	157
<i>Turlak Liudmyla</i> . Typical mistakes in the Ukrainian speech of future specialists of the maritime industry in a multilingual area.....	162
<i>Udovychenko Larysa</i> . Civic identity of students as a basic component of the new philosophy of education.....	166
<i>Tsyhanenko Liliia</i> . Iconic interview in the «living history» of the patriarch of the university.....	173
<i>Tsyhanok Iryna, Kiselyova Kateryna</i> . Animalistic phraseology of the Ukrainian and Bulgarian languages.....	179
<i>Shevchuk Tetyana</i> . Cross-cultural modus of intellectual discourse of Hryhoriy Skovoroda.....	184

REVIEWS

<i>Vashkiv Lesya</i> . Linguistic work about the Lemki song [Panyo S., Vakaryuk S., Lisnyak N. Language world of the Lemki song].....	199
<i>Kiral Sidir</i> . Innovative research in the field of Chendei studies [R. Zharkova «I see her now...»: female images in the short prose of Ivan Chendei].....	201

FROM THE METHODOICAL TREASURY

<i>Lyudmila Voytiuk</i> . Extracurricular reading lesson «Can every person fly?» (based on the novel «Mother's Charm» by Svitlana Talan).....	205
<i>Melnikova Ruslana</i> . Study of Emma Andievska's works: existential problems.....	213
<i>Khodatska Olha</i> . Creative approach to teaching Ukrainian literature in institutions of general secondary education: project of the Ukrainian Cultural Foundation «Ukrainian literature in comics».....	222

OUR PRESENTATIONS

<i>Mykola Humennyi</i> . Anti-war novels in the context of public consciousness: a monograph; <i>Izmail Bulgarian community named after Saint Sophia (2001–2021): almanac</i> ; <i>Halyna Raibediuk</i> . Love and know your native land: a textbook-chrestomathy on the literature of the native land; <i>Spațiul cultural românesc din Bugeac</i> [The Romanian component in the cultural space of Budzhak] : monograph; <i>Olha Khodatska</i> . Development of professionalism of the teachers of the Ukrainian language and literature in the conditions of non-formal education: methodological recommendations; <i>Ivan Chendei</i> . Correspondence with Kyiv critics / compiler; <i>Olha Shykyrynska</i> . Intermedial paradigm of philosophical prose of John Benyan and Hryhoriy Skovoroda: monograph.....	229
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS	233

ФІЛОЛОГІЧНІ ДІАЛОГИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 9

Українською, англійською та румунською мовами

За науковий рівень та мовне оформлення відповідальні автори

*Англомовний супровід
Галини Олейникової*

*Румуномовний супровід
Олени Голованової*

*Верстання та макетування
Олени Мартинчук*

*Підписано до друку 22.12.2022. Формат 60x90/8.
УМ. друк. арк. 20,9. Тираж 300 прим. Зам. № 589*

*Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

Адреса: 68610, Одеська обл., м. Ізмаїл, вул. Репіна, 12, каб. 208

Тел.: (04841) 4-82-42

E-mail: nauka_idgu@ukr.net